Bölüm 2

Tipikliğin Maddi Unsurları

Öğrenme çıktıları

Suç Teorisine Giriş ve Tipikliğin Maddi Unsurları

1 Suç ve tipiklik kavramlarının ne olduğunu tanımlayabilme

Tipikliğin Maddi (Objektif) Unsurları

2 Tipiklik, fail, fiil, mağdur, suçun konusu, nedensellik bağı, netice ve objektif isnadiyet terimlerini ayırt edebilme

Suçun Kanuni Tarifinde Fiilin Tanımlanışına Göre Suçların Sınıflandırılması

3 Suçun kanuni tarifinde fiilin tanımlanışına göre suçların sınıflandırmasını yapabilme

Anahtar Sözcükler: • Suç Kavramı • Tipiklik • Suçun Maddi Unsurları • Fail • Mağdur • Suçun Konusu • Fiil • Netice • Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet • Suçun Nitelikli Unsurları

GİRİŞ

Ceza hukuku genel hükümler kısmı, iki önemli teorinin birleşiminden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, suç teorisi; ikincisi ise yaptırım teorisidir. Kitabımızın bu bölümünde suç teorisine giriş mahiyetinde açıklamalar yapılacaktır. Bu doğrultuda suç kavramının ne olduğu ve suçun unsurları hakkında çok kısa bilgi verildikten sonra suçun ilk unsuru olan tipiklik ve bu kurumun alt unsurlarından olan tipikliğin maddi unsurları üzerinde durularak bu unsurların neler olduğuna dair özet ve öğretici açıklamalar yapılacaktır.

SUÇ TEORİSİNE GİRİŞ VE TİPİKLİĞİN MADDİ UNSURLARI

Tipikliğin maddi unsurları kavramından ne anlaşılması gerektiğini ortaya koyabilmek için öncelikle suç kavramı hakkında kısa bir açıklama yapmak faydalı olacaktır.

Suç Kavramı

Modern ceza hukuku faili değil, fiili (hareket-davranış) esas almaktadır. Bu nedenle suç kavramı fiil esas alınarak açıklanmalıdır. Suç teşkil eden fiili, fail işlemekle birlikte, failin sorumluluğunun esasını, hareketi oluşturmaktadır. Nitelik bakımından suç olarak kabul edilebilecek fiiller, bir hukuki değeri (sosyal düzenin devamı açısından korunması gereken manevi değerleri) ihlal eden ve *haksızlık teşkil eden davranışlardır*. Buna göre, bir davranışın suç teşkil etmesi için, bu davranışın toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin açık ve bilinçli bir ihlali veya en azından bu değerleri korumaya matuf kurallara özensizlik niteliği taşıması gerekir. Bu bakımdan, her hukuk kuralının temelinde bir değer bulunmaktadır. Toplumsal düzenin devamı bakımından bu değerlerin korunması zorunludur. Bu değerlere tecavüz eden kişi, işlediği fiille bu ideal değerleri tanımadığını ve ona karşı çıktığını göstermektedir.

Bir hukuki değerle ilişkilendirilmeyen bir suçtan, daha genel ifadeyle haksızlıktan söz edilemez. Bu konuda ölçüt, insan davranışlarının ahlaken ve hukuken tasvip edilemez olduğu hususunda bir yargıyı ifade eden *davranış normları* olmalıdır. Davranış normları kişilerin belli davranışlarının içerik itibariyle doğru olmadıklarının, haksızlık teşkil ettiklerinin tespitini sağlamaktadır. Bu nedenle, suç teşkil eden fiil aynı zamanda davranış normlarına aykırı şekilde bir hukuki değerin ihlali niteliğindedir. Buna göre davranış normları hukukun olduğu kadar ahlakın da kaynağını teşkil etmektedir.

Haksızlık olarak ortaya çıkan suçun niteliği, *hukuka aykırı* olmasıdır. Ancak hukuka aykırı olan her fiil aynı zamanda suç değildir. Buna göre kişinin hukuken sorumluluğunu gerektiren hukuka aykırı fiiller, suç teşkil eden hukuka aykırılıklar ve suç teşkil etmeyen hukuka aykırılıklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Özel hukuk (maddi ve manevi tazmin) sorumluluğunu gerektiren *haksız fiiller* genellikle suçla örtüşse de, bunlar suça göre daha geniş bir alanı ifade etmektedirler. Yine, idari yaptırım uygulanan *kabahatler* de (dilencilik, kumar veya sarhoşluk gibi), hukuka aykırı olmasına, yani haksızlık olmasına rağmen suç teşkil etmemektedir. Ayrıca kamu görevlileri hakkında uygulanan *disiplin cezasını* (uyarma, kınama, aylıktan kesme gibi) gerektiren fiiller de, suç niteliğinde değildir. Suç teşkil etmeyen bu fiillerden kişinin sorumlu tutulabilmesi için, bu fiillerin suçun unsurları bakımından değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır.

Diğer hukuka aykırı fiillerden farklı olarak, ceza hukuku, üstlenmiş olduğu toplumsal yaşamı koruma görevini, toplumsal yaşamın ihlal edildiği her durumda devreye girerek değil, *temel toplumsal değerlerin ihlal edildiği durumlara müdahale ederek* yerine getirmektedir. Bu nedenle, ceza hukukunun "son çare" olma özelliğinden dolayı, bir hukuki değeri ihlal eden ve haksızlık teşkil eden her davranış suç olarak kabul edilmemektedir. Bir hukuki değerin ihlalinin engellenmesinin "toplumsal düzenin devamı açısından zorunlu" olup olmadığının, kanun koyucu tarafından ölçülülük ve ceza hukukunun son çare olması ilkeleri bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan ve aynı zamanda güvence fonksiyonunu ifa eden *kanunilik ilkesi*, bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının teminatını oluşturmaktadır. Bu ilke gereğince, bir fiilin suç sayılması için *kanunda açıkça düzenlenmesi* gerekmektedir. Örneğin Ka-

bahatler Kanunu'nda bir kabahat olarak düzenlenen sarhoş olarak başkalarının huzur ve sükûnunu bozacak şekilde davranışlarda bulunan kişinin fiili, sosyal düzeni ihlal eden bir haksızlık olmasına rağmen, kanunda suç olarak düzenlenmediğinden suç teşkil etmeyecektir. Bu nedenle suç, haksızlık teşkil eden bir fiil olmakla birlikte, bir davranışın suç olarak kabul edilmesi, bu davranışın *suç olarak kanunda açıkça tanımlanmış olması ve karşılığında adli nitelikte bir ceza öngörülmüş* olmasına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, haksızlık teşkil eden bir davranışın suç teşkil edip etmediğinin tespiti için kanunda düzenlenen *suç tiplerinden birinin tanımına uygun olup olmadığının (tipe uygunluk-tipiklik) araştırılması gerekmektedir*.

Tipiklik

Suç adı verilen olgunun başlangıç noktasını *insan davranışı (fiil)* oluşturmaktadır. Ancak, ceza hukuku bakımından her fiil değil, suçun kanuni tanımına, yani tipe uygun olan fiil önem taşımaktadır. Öldürme, yaralama, hırsızlık veya dolandırıcılık gibi fiilin haksızlığına esas oluşturan ve cezalandırılabilir bir davranışı karakterize eden unsurlar *tipiklik* olarak ifade edilmektedir. Diğer bir söylemle, somut insan davranışının, normun çizdiği davranış modelinin bütün özelliklerini taşıması, tipikliği veya tipe uygunluğu oluşturmaktadır. İşlenen fiilin, kanundaki soyut suç tanımına uygun olduğu tespit edilirse, fiilin tipik olduğu sonucuna varılacaktır. Buna göre, tipiklik, cezayı gerekli kılan ve cezaya layık haksızlık biçimlerini belirleyen *kanundaki soyut nitelendirmeler, yani fiilin cezalandırılması için bulunması gereken özelliklerin bütünüdür*.

Dolayısıyla, tipikliği, bir fiili suç sayan ve bu fiile bir yaptırım öngören *bir kanun maddesi belirlemektedir*. Nitekim TCK'da tipiklik kavramı yerine *suçun kanuni tanımı* ifadesine yer verildiği görülmektedir. Buna göre bir fiilin suç oluşturabilmesi için, somut fiilin, kanunda soyut olarak tarif edilmiş unsurlara uyması gerekmektedir. Eğer bir fiil kanuni tipteki haksızlığın tüm unsurlarıyla örtüşüyorsa, tipe uygun kabul edilecektir. Bu nedenle tipiklik konusunda esas alınacak yegâne husus, bizzat ceza normunu tanımlayan kanunun kendisidir. Burada kanundan kasıt, TCK'nın özel kısmı ile diğer kanunların suç tanımına yer veren hükümleridir. Buna göre, tipiklik, cezalandırmanın kanuni şartını oluşturmaktadır. Örneğin bir fiil, hırsızlık suçunu tarif eden kanun maddesinde belirtilen tüm unsurları içeriyorsa, bu fiilin kanundaki tipe uygun olduğu, yani tipik olduğu söylenecektir.

dikkat

Cezalandırmanın kanuni şartını oluşturan tipiklik, işlenen fiilin, suçun kanuni tanımında soyut olarak tarif edilen unsurlara uygunluğu anlamına gelmektedir.

Tipe uygunluk, *fiilin objektif (maddi) ve subjektif (manevi) özellikleri* bakımından değerlendirilmesini gerektirir. Suçun kanuni tanımında yer alan maddi ve manevi unsurların gerçekleşmesi hâlinde fiilin tipe uygunluğu ortaya çıkacak ve kural olarak tipik haksızlık da gerçekleşmiş olacaktır. Ancak, fiilin maddi ve manevi özellikleri bakımından tipe uygun olması da, suçun oluşumu bakımından yeterli değildir. Suçun oluşması için aynı zamanda *fiilin hukuka aykırı olması* da gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, hukuka aykırılık, tipikliğin bir unsuru olmayıp, suçun diğer bir unsurunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla, suçun oluşması hukuka aykırılık unsurunun da gerçekleşmesine bağlıdır. Bu nedenle tipik fiilin işlenmesine izin veren bir hukuk kuralının (hukuka uygunluk nedeninin) bulunması durumunda, fiil hukuka uygun olacağından suç oluşmayacaktır. Buna göre suç kavramı *tipik ve hukuka aykırı* bir fiili ifade etmektedir. *Bir suçtan bahsedilebilmesi için tipikliğin maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte hukuka aykırılık unsurunun da oluşması gerekmektedir.* Bu unsurlardan birinin dahi eksikliği fiilin suç olmasını engelleyecektir. Buna göre suçun unsurları, suç teşkil eden hukuka aykırı fiilleri, diğer disiplinlerdeki hukuka aykırı fiillerden ayırmaya hizmet etmektedir.

dikkat

Bir fiilin suç kabul edilebilmesi için tipikliğin maddi ve manevi unsurlarının bulunması ve ayrıca fiilin hukuka aykırı olması gerekmektedir.

Öğrenme Çıktısı

1 Suç ve tipiklik kavramlarının ne olduğunu tanımlayabilme

Araştır 1	İlişkilendir	Anlat/Paylaş
Ceza hukuku toplum hayatına ne zaman müdahale eder?	Suç ve haksızlık kavramlarını ilişkilendiriniz.	Suç, kabahat ve disiplin cezaları üzerine düşünerek örneklendiriniz.

TİPİKLİĞİN MADDİ (OBJEKTİF) UNSURLARI

Tipikliğin maddi unsurları, fail ile fiil arasındaki manevi ilişkiden tamamen bağımsız olarak, fiilin dış görünüşünü belirleyen ve maddi olarak ortaya çıkan durumlardır. Diğer bir ifadeyle tipikliğin maddi unsurları, dış dünyaya yansıyan ve duyularla kavranabilen durum ve olguları içermektedir. Bu unsurlar *fail, mağdur, suçun konusu, fiil, netice, nedensellik bağı ve nitelikli unsurlardan* oluşmaktadır.

Fail

Suçun kanuni tanımında yer alan *fiili gerçekleştiren kişi,* fail olarak tanımlanmaktadır. Tüm suçların kanuni tanımlarında "kişi", "bir kişi", "her kişi" gibi kavramlara yer verilerek, suçun maddi unsurunu oluşturan faile yer verilmiştir. Her suçun mutlaka bir faili, yani suç teşkil eden fiili işleyen bir kişisi vardır. Bu kişi ancak *gerçek bir kişi* olabilir. Belli bir amaca yönelik irade ile hareket edebilme yeteneği, insana özgü bir özellik olduğundan, failinin gerçek bir kişi olmadığı bir suç düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, ceza hukukunun bağlantı noktasını oluşturan fiil ancak bir insan tarafından gerçekleştirilebilir.

Anayasanın 38. maddesinde hüküm altına alınan "ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesi, ceza hukukunda "müteselsil" sorumluluğu, yani kolektif sorumluluğu kabul etmemektedir. Nitekim TCK'nın 20. maddesinin ikinci fıkrası ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin sonucu olarak, *tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu kabul etmemiş* ve tüzel kişinin organ ve temsilcisinin fiil ve tasarrufları dolayısıyla tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamayacağını düzenlemiştir. Tüzel kişi, belli bir amaca yönelik hareket edemeyeceğinden, tüzel kişinin bir normun muhatabı olması mümkün değildir. Sadece bir insan tarafından gerçekleştirilebilecek hareketten ibaret olan fiil, suçun esasını teşkil etmektedir. Bu nedenle *tüzel kişi, suç faili olarak kabul edilemez.* Yine, organ veya temsilcilerin gerçekleştirdikleri suç teşkil eden fiillerden dolayı, tüzel kişi hakkında ceza yaptırımına hükmedilmesi durumunda, tüzel kişinin bütün üyeleri/ortakları cezalandırılmış ve ceza hukukunun temel prensiplerinden olan cezaî sorumluluğun şahsiliği kuralı ihlâl edilmiş olacaktır.

dikkat

Fail her zaman gerçek bir kişi olacağından tüzel kişiler suç faili olarak kabul edilemez.

Suçlar, failin kanuni tarifte aranan niteliğine göre *genel suçlar, özgü suçlar ve bizzat işlenebilen suçlar* seklinde sınıflandırılmaktadır.

Ceza kanunlarında tanımlanan suçlar kural olarak herkes tarafından işlenebilen suçlardır. Kanuni tipte herhangi bir kişi tarafından işlenebileceği belirtilen suçlara *genel suçlar* adı verilmektedir. Nitekim suç tiplerinde genellikle suçun faili "kişi" veya "bir kimse" kavramlarıyla ifade edilerek, bu suç tipinin herkes tarafından işlenebileceği kabul edilmiştir. Öldürme, yaralama, hırsızlık veya mala zarar verme gibi herkes tarafından işlenebilecek suçlar genel suçlar kapsamındadır.

Bazı suçların işlenebilmesi için insan davranışının varlığı yetmez, ayrıca söz konusu davranışı

gerçekleştiren kişinin *kanunun fail bakımından aradığı özel sıfata veya niteliğe sahip olması ya da özel bir yükümlülük altında bulunması* gerekir. Diğer bir ifadeyle, bazı suçların kanuni tarifinde faille ilgili olarak, herhangi bir insan olmanın ötesinde, cinsiyet gibi doğal veya kamu görevlisi ya da evli olma gibi hukuken farklı sıfat veya özelliklere sahip olunmasından söz edilmektedir. Bunlara *özgü suçlar* adı verilmektedir. Örneğin sadece bir *kamu görevlisi tarafından işlenebilecek* işkence (TCK md. 94), haksız arama (TCK md. 120), zimmet (TCK md. 247) ve irtikâp (TCK md. 250) özgü suçlardır. Özgü suçların bazıları sadece özel faillik vasfını taşıyan kişiler tarafından işlenebilir. Bu vasfı taşımayan kişiler bu suçların faili, müşterek faili veya dolaylı faili olamazlar. Bunlara *gerçek özgü suçlar* adı verilmektedir. Gerçek özgü suçlara, özel faillik niteliğini taşımayan kişilerin fail olarak katılmaları mümkün olmayıp, bu kişiler ancak *azmettiren* veya *yardım eden* olarak, yani *şerik* olarak katılabileceklerdir. Bazı suçların ise, basit hâli herkes tarafından işlenebilmekle birlikte, nitelikli hâli kanunun belli özel faillik vasfını aradığı kimselerce işlenebilir. Bunlara da, *görünüşte özgü suçlar* denmektedir. Görünüşte özgü suçu, özel faillik sıfatını taşımayan bir kişinin, taşıyan bir kişiyle birlikte işlemesi durumunda, özel faillik niteliğini taşıyan kişi suçun nitelikli hâlinden sorumlu olacaktır. Bu niteliği taşımayan kişi ise, suçun nitelikli hâline yardım eden konumunda bulunduğundan, failliğin şerikliğe göre asliliği (önceliği) kuralı gereğince suçun temel şeklinden sorumlu olacaktır. Örneğin TCK'nın 132 ilâ 136. maddeleri arasında düzenlenen özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçların "kamu görevlisi" tarafından ve görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi, suçun nitelikli hâli olarak düzenlenmiştir. Suçun bu nitelikli hâline fail olarak katılan kişi kamu görevlisi değilse, suçun temel şeklinden sorumlu olacaktır.

Bizzat işlenebilen suçlar ise *suç tipinin bizzat fail tarafından işlenebildiği*, diğer bir ifadeyle suçun kanuni tanımında, hareketin, doğrudan doğruya failin kendisi tarafından yapılmasının arandığı suçlardır. Bu nedenle icra hareketini bizzat kendisi yapmayan bir kimse bu suçun faili, müşterek faili veya dolaylı faili olamaz. İcra hareketini bizzat yapmayan kişiler ancak şerik, yani azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilirler. TCK'nın 179. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek hâlde olmasına rağmen araç kullanan kişi cezalandırılacaktır. Bu suçun faili sadece alkollü olarak bizzat araç kullanan kişi olabilecektir. Bu kişi dışındakiler ancak azmettiren veya yardım eden sıfatıyla sorumlu olabilecektir. Yine yalan tanıklık (TCK md. 272) ve yalan yere yemin (TCK md. 275) bu tür suçlardandır.

dikkat

Özgü suçlar kanun tarafından önceden belirlenen özel sıfat veya niteliğe sahip olan ya da özel bir yükümlülük altında bulunan fail tarafından işlenebilir.

Mağdur

Her suçun bir faili olduğu gibi, mutlaka bir de mağduru vardır. Mağduru bulunmayan bir suç olamaz. Mağdur, genel olarak, "işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış kişi", "kendisine karşı suç işlenen kimse" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla suçun maddi unsurlarından birisini oluşturan mağdur, *suçun konusunun ait olduğu veya suçla korunan hukuki değerin sahibi olan gerçek kişiyi* ifade etmektedir. Örneğin mala zarar verme suçunda suçun konusu zarar verilen eşya iken, suçun mağduru eşyanın sahibi olan kişidir. Hırsızlık suçunun konusu taşınır mal iken, mağduru bu malın sahibi veya zilyedidir. Kasten yaralama suçunun konusu yaralanan kişinin vücudu, mağduru vücudu saldırıya uğrayan kişidir. Hakaret suçunun konusu kişinin onur, şeref ve saygınlığı iken, mağduru hakarete uğrayan kişidir.

Suçun mağduru ancak *gerçek bir kişi olabilir*. Tüzel kişiler mağdur olamayıp, bir suçun işlenmesi nedeniyle zarar görmüş olabilir. Buna göre, mağdur suçun işlenmesinden dolayı zarar gören gerçek kişiyi, suçtan zarar gören ise suç nedeniyle hakkı ihlal edilen tüzel kişiyi ifade etmektedir. Suçtan zarar gören kavramı, bir suçun işlenmesiyle hukuken korunan menfaatleri ve hakları doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ihlal edilen kimseleri içerdiğinden, mağdur kavramına göre daha geniştir. Ancak mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda, toplumu oluşturan herkesin mağdur (geniş anlamda mağdur kavramı) olduğu kabul edilmektedir. Öldürme ve

yaralama suçlarının mağdurları belli bir kişi iken (dar anlamda mağdur kavramı), suç işlemek amacıyla örgüt kurma, ihaleye fesat karıştırma, rüşvet suçlarının mağdurları toplumu oluşturan herkestir (geniş anlamda mağdur kavramı).

Tipiklik içerisinde ayrıca yer verilmediği sürece, suçun mağdurunun kim olduğu önem taşımaz. Ancak, suçun kanuni tanımında mağdurun vasfına ilişkin bir belirleme yapılmışsa, tipe uygunluk bakımından mağdurun bu vasfa sahip olması gerekecektir. Örneğin, çocukların cinsel istismarı suçunun oluşması için, failin hareketlerinin mutlaka çocuk kabul edilen (18 yaşını doldurmayan kişi) bir kişiye yönelik olması gerekmektedir. Yine bazı suçlarda tipikliğin gerçekleşmesi için mağdurun "kamu görevlisi" veya "yargı görevini yapan kişi" olması gerekmektedir.

dikkat

Suçun kanuni tanımında mağdurun vasfına ilişkin bir belirleme yapılmamışsa suç mağdurunun kim olduğu önem taşımaz.

Suçun Konusu

Suç teşkil eden her hareketin mutlaka bir konusu vardır. Suçun maddi unsurlarından birisini oluşturduğundan, konusu bulunmayan bir suçun varlığından bahsetmek mümkün değildir. Suçun konusu genel olarak, "üzerinde suçun meydana geldiği kişi veya şey", "suçun cismini teşkil eden kişi veya şey", "suç failinin hareketinin yöneldiği kişi ya da şey", "eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısı", "tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği şey" veya "eylemin üzerinde icra edildiği kişi veya eşya" olarak tanımlanmaktadır. Suçun maddi unsurlarından birini oluşturan suçun konusu, fiilin nesnesini oluşturan, *tipik davranışın üzerinde gerçekleştiği eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısı, bünyesidir.* Suçun konusunu bir nesne oluşturmaktadır. Kasten yaralama suçunun konusunu insan bedeni, belgede sahtecilik suçunun konusunu belge, hırsızlık suçunun konusunu taşınır mal oluşturmaktadır.

İnsan öldürme gibi bazı suçlarda suçun mağduru ile konusu aynı olsa da, pek çok suçta *suçun konusu ile mağduru farklıdır*. Mala zarar verme suçunun mağduru malın sahibi iken, suçun konusu zarar verilen maldır. Kasten yaralama suçunda mağdur yaralanan kişi, suçun konusu yaralanan kişinin vücududur. Yine *suçun konusu ile suçun ihlal ettiği hukuki değer farklıdır.* Suç, toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali niteliğinde ve haksızlık içeren insan davranışlarıdır. Bu nedenle her hukuk kuralının temelinde bir değer bulunmaktadır. Bu değerler toplumsal düzenin devamı bakımından korunması zorunlu değerlerdir. Bu değerlere tecavüz eden kişi, işlediği fiille bu ideal değerleri tanımadığını ve ona karşı çıktığını göstermektedir. Buna göre, suçun hukuki konusu, yasak veya emir hükmü ve yaptırımla açıkça korunan *hak veya çıkarı* ifade etmektedir. Öldürme suçuyla korunan hukuki değer kişinin yaşam hakkı iken, maddi konusu hayatına son verilen kişidir. Hakaret suçunda korunan hukuki değer kişinin onur, şeref ve saygınlığı iken; maddi konusu onur, şeref ve saygınlığı ihlal edilen kişidir. Kasten yaralama suçunda suçun konusu kişinin vücudu iken, ihlal edilen hukuki değer kişinin vücut dokunulmazlığıdır. Çevrenin kasten kirletilmesi suçuyla korunan hukuki değer, kişilerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakları iken; suçun konusu çevreyi oluşturan toprak, su ve havadır. Buna göre hukuki değer, suçun işlenmesiyle ihlal edilirken, suçun konusu *zarara uğramakta veya tehlikeye maruz* kalmaktadır.

Bu bağlamda, bir suçun konusu, üzerindeki etkisi bakımından suçlar, *zarar suçları ve tehlike suçları* olarak ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, bir suçun işlenmesi *suçun konusuna zarar vermekte veya tehlikeye maruz bırakmaktadır*. Kural olarak bir zararın meydana gelmesi durumunda suçun oluştuğu kabul edilirken, bazı suçlarda ise bir zarar meydana gelmeden, sadece bir tehlikenin ortaya çıkması yeterli görülmektedir. Kural olarak, aynı zamanda netice suçu niteliğinde olan zarar suçlarında, fiilin işlenmesiyle suçun konusu üzerinde (parasal bir ölçüme tabi olmayan) somut bir zarar meydana gelirken; tehlike suçlarında, fiilin suçun konusu üzerinde bir zarar getirme tehlikesi söz konusudur. Buna göre, zarar suçlarında, tipe uygun hareketle suçun konusunun, çıkar kaybı, olumsuz, kötü sonuç veya ziyan şeklinde gerçekleşen bir zarara maruz kalması gerekmektedir. Tehlike suçlarında ise, haksızlık teşkil eden fiilin, suçun konusunu gerçekten zarara uğratması şart olmayıp, bu konunun zarara uğrama tehlikesi ile karşılaşmış olması, hareketin suçun konusu üzerinde zarar tehlikesini yaratabilme imkânının varlığı, suç tipinin işlenmiş sayılması için yeterlidir. Mala zarar verme, öldürme

ve yaralama suçları zarar suçu niteliğinde iken, suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve suç işlemeye alenen tahrik tehlike suçu niteliğindedir.

dikkat

Suçun konusu zarar görüyorsa zarar suçu, suçun konusu tehlikeye maruz kalıyorsa tehlike suçu söz konusudur.

Tehlike suçları *soyut ve somut tehlike suçları* olarak ikiye ayrılmaktadır. Soyut tehlike suçunda, suçun kanuni tanımında yer alan fiilin icra edilmesi yeterli olup, suçun konusu üzerinde *gerçekten bir tehlikenin meydana gelip gelmediğinin* araştırılmasına gerek yoktur. Somut olayda gerçek bir tehlikenin ortaya çıkması koşuluna bağlı olmaksızın, hareketin yapılmasıyla tehlikenin gerçekleştiği varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu suçların tipikliği, tipe uygun hareketin yapılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle soyut tehlike suçlarında fiilin tehlikeliliği tipikliğin bir unsuru değildir. Ayrıca, hâkimin somut olayda suçun konusunun gerçekten tehlikeye düşürülüp düşürülmediğini araştırmasına gerek yoktur. Tipe uygun icrai veya ihmali hareketin gerçekleşmesi, suçun oluşması ve failin cezalandırılması için yeterlidir. Bu nedenle soyut tehlike suçları, sırf hareket suçu niteliğindedir. Örneğin, trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun düzenlendiği TCK'nın 179. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişi cezalandırılacaktır. Emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek durumda olan fail, hareketiyle somut bir tehlikeye neden olmasa da, bu şekilde araç kullanımı failin cezalandırılması için yeterli görülmüştür. Yine, suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişinin cezalandırılacağını düzenleyen TCK'nın 214. maddesinin birinci fıkrasında, failin cezalandırılması için başka bir şart aranmadığından, suç işlemeye tahrik suçu soyut tehlike suçu niteliğindedir.

Somut tehlike suçlarında ise, suçun kanuni tarifinde belirlenen fiilin icra edilmesi yanında, bu fiilin suçun konusu bakımından *somut ve gerçek bir tehlike* meydana getirip getirmediğinin, gerçekten bir tehlikeye neden olup olmadığının araştırılması ve hâkim tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Örneğin, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunun düzenlendiği TCK'nın 170. maddesinin birinci fıkrasına göre, sadece yangın çıkarma suçun oluşumu bakımından yeterli olmayıp, ayrıca bu yangının kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Yine TCK'nın 215. maddesi, kişinin cezalandırılabilmesi için, işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen övmeyi yeterli görmeyip, ayrıca "kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkmasını" aradığından, bu suç somut tehlike suçu niteliğindedir. Esasen işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kişinin fiili, haksızlık teşkil etmekle birlikte, Kanun, ceza hukukunun müdahalesi bakımından "kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkmasını" aramıştır. Buna göre, somut tehlike suçlarında somut tehlikenin oluşumu objektif cezalandırılabilme şartı niteliğindedir.

Fiil (Hareket-Davranış)

Suçun maddi unsurunu oluşturan fiil, suçun kanuni tanımında yer almak zorundadır. *Suçun kanuni tanımında yer alan fiil, bizatihi haksızlık teşkil eden insan davranışını* ifade etmektedir. Ceza hukuku fail değil, fiil ceza hukuku olduğundan, icrai veya ihmali bir şekilde bir hareket dış dünyaya yansımadığı sürece, insanların düşünceleri, duyguları ve planları ceza hukuku bakımından bir önem taşımaz. *Fiilsiz suç olmaz kuralı* ceza hukukunun temel taşıdır ve bir suçun varlığının en önemli şartı fiilin varlığıdır. Bu nedenle ceza hukukunun temelini dış dünyaya yansıyan bir insan davranışı oluşturmaktadır. Zira ceza hukukunda fiil niteliği taşımayan, sırf bir düşüncenin ya da bir davranışın cezalandırılması hiçbir zaman söz konusu olamaz.

Ceza hukukunun başlangıç noktasını oluşturan fiil, kişinin iradesiyle hâkim olduğu, belli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik ve dış dünyada ortaya çıkan bir davranıştır. Dış dünyada beliren iradi bir davranış olan fiil, bir şeyi yapmak veya yapmamak şeklinde *icrai veya ihmali* biçimde ortaya çıkabilir. Bu nedenle haksızlık teşkil eden icrai veya ihmali bir insan davranışına yer vermeyen bir suç tanımı olamaz. Diğer bir ifadeyle, dış dünyada bir değişiklik meydana getirmeye yönelik icrai veya ih-

mali bir fiil bulunmadıkça bir suçun varlığından söz edilemez. Dış dünyada bir fiil şeklinde ortaya çıkmayan bir fikir veya niyet ne kadar kötü veya tehlikeli olursa olsun, ceza hukukunun dışında kalır ve suç olarak kabul edilemez. Bu nedenle suçun maddi unsurlarından birisi olan fiil, bireylerin keyfi suçlamalara maruz kalmasını önleyen önemli bir teminat oluşturmaktadır. Dolayısıyla fiil, ceza hukukunun müdahale alanının sınırlarını çizerek, ceza hukukunun güvence fonksiyonuna da hizmet etmektedir. Bu bağlamda, suçun temel unsurunu oluşturan fiil, "*insan bedeninin iradi bir işi olarak, belli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik dış dünyada icrai veya ihmali olarak gerçekleşen insan davranışı*" olarak tanımlanabilir. Buna göre ceza hukuku bağlamında fiilden bahsedilebilmesi için;

- *İnsan tarafından yapılma,*
- *İradi olma,*
- *Belli bir amaca yönelik olma,*
- *İcrai veya ihmali biçimde dış dünyaya yansıma*,

şeklinde dört unsurun varlığı gerekmektedir.

Buna göre insandan kaynaklanan ve belli bir amaca yönelik iradi olan davranışlar fiil niteliğine sahiptir. Bu nedenle *hayvanlardan kaynaklanan hareketler*, fiil niteliğine sahip değildir. Yine, insan iradesini mutlak surette devre dışı bırakan, karşı konulmaz tabii veya tabii olmayan bir kuvvetin etkisinde gerçekleştirilen insan davranışları da fiil vasfına sahip değildir. Buna göre *tam bir şuur kaybı hâlinde yapılan hareketler* (hipnotik telkin altındaki, derin uykudaki, sara nöbeti veya bayılma sırasındaki vücut reaksiyonları gibi), *karşı konulmaz bir kuvvetin veya mücbir sebebin etkisiyle yapılan mekanik hareketler* (kuvvetli rüzgâr, deprem veya birisinin yumruğu üzerine düşen kimsenin düşme hareketi veya vitrin önünde duran kişiye bir başkasının çarpması sonucu camın kırılması gibi) ve *psikolojik bir etkenin sonucu ve iradeden bağımsız refleks hareketleri* (kramp gibi) ceza hukuku bakımından fiil olarak kabul edilemeyecektir.

Netice

Suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurlardan biri de neticedir. Netice, icrai veya ihmali biçimde gerçekleşen hareketin *dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir*. *Fiilin bir alt unsuru olmayan netice, suçun kanuni tanımında, yani suç tipinde yer alması durumunda dikkate alınacaktır.* Diğer bir ifadeyle, hareketin dış dünyada meydana getirdiği her değişiklik değil, yalnızca suçun kanuni tanımında *unsur olarak yer alan değişiklik* neticeyi ifade etmektedir.

Suç tipinde bir neticeye yer verilmiş olması durumunda ceza hukukunu ilgilendiren netice, bu suçun kanuni tanımında yer alan neticedir ve suç bu neticenin gerçekleşmesiyle tamamlanmaktadır. Suçun kanuni tanımında neticeye yer verilmemiş olması durumunda ise, fiilin gerçekleşmesiyle suç tamamlanmış olacaktır. Örneğin neticeli bir suç olan kasten öldürme suçu bakımından suçun oluşumu için ölüm neticesi aranırken, hakaret suçu bakımından mağdurun üzülmesi gibi bir netice aranmamaktadır. Buna göre, suçun kanuni tanımında neticenin bulunup bulunmamasına göre suçlar *sırf (salt) hareket suçları ve neticeli suçlar* şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Suçun kanuni tanımında, hareketten ayrılabilir *bir neticenin meydana gelmesinin arandığı* suçlara, *neticeli suçlar* denilmektedir. Bu suçlarda hareket ile netice, yer ve zaman veya zaman ve nedensellik bağı bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Neticeli suçlarda, kanuni tanımda yer alan netice gerçekleştiğinde suç tamamlanmış olmaktadır. Örneğin kasten öldürme suçu ölüm neticesi gerçekleştiğinde, mala zarar verme suçu mal zarar gördüğünde tamamlanmış olacaktır.

Sırf hareket suçları, suç tipini ihlal eden *icrai veya ihmali hareketin yapılmasıyla tamamlanan,* suçun oluşması için ayrı neticenin aranmadığı suçlar olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, anılan suçlarda tipiklik, kanunda tanımlanan hareketin yapılmasıyla birlikte gerçekleşmektedir. Dolayısıyla somut bir netice aranmayan bu suçlarda kanun koyucu cezalandırmak için hareketi yeterli kabul etmiştir. Ceza kanunlarında tanımlanan suçların çoğu, bir netice aranmaksızın, icrai veya ihmali bir davranışın gerçekleşmesiyle tamamlandığından sırf hareket suçu niteliğindedir. Örneğin tehdit oluşturan sözlerin ifade edilmesiyle tehdit suçu tamamlanmaktadır. Yine hakaret (TCK md. 125), konut dokunulmazlığını ihlal (TCK md. 116), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK md.165), uyuşturucu madde ticareti (TCK md. 188/3), askeri yasak bölgelere girme (TCK md. 332) suçları, sırf hareket suçu niteliğindedir.

Sırf hareket suçu-neticeli suç ayrımı, *teşebbüs,*

zamanaşımı ve suçun işlendiği yer bakımından önem taşımaktadır. Sırf hareket suçlarında hareket yapılır yapılmaz suç tamamlanmış olacağından, zamanaşımı süresi bu andan itibaren başlayacaktır. Keza suçun işlendiği yer, hareketin yapıldığı yer olacaktır. Bu suçlara teşebbüs ise hakaret suçunun posta yoluyla işlenmesi gibi, ancak icra hareketinin kısımlara bölünme imkânının bulunması hâlinde mümkün olabilecektir. Buna karşılık, neticeli suçlar netice gerçekleştiğinde tamamlanmış olacağından zamanaşımı süresi bu tarihte başlayacak ve suçun işlendiği yer neticenin gerçekleştiği yer olacaktır. Ayrıca neticeli suçlarda hem icra hareketleri tamamlanmadığı durumlarda hem de icra hareketleri tamamlanmasına karşı netice gerçekleşmediği durumlarda teşebbüs söz konusu olacaktır.

Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet

Yukarıda belirttiğimiz gibi, neticeli suçlarda suçun tamamlanması için suçun kanuni tanımında yer alan neticenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Ancak bu suçlarda failin sorumluluğu için fiil ve neticenin varlığı yeterli olmayıp, *fiil ve netice arasında nedensellik bağının da kurulması gerekmektedir.* Suçun oluşması için hareketin yapılmasının yeterli olduğu sırf hareket suçlarında nedensellik bağı aranmazken, hareketin yanında neticenin de arandığı neticeli suçlarda nedensellik bağı suçun maddi unsuru olarak aranacaktır. Buna göre, neticeli suçlarda hareket ile netice arasında bir bağlantı bulunmalı ve netice buna neden olan kişiye onun bir eseri olarak yüklenebilmelidir. Aksi takdirde, hiç kimse kendi hareketinin neden olmadığı bir neticeden sorumlu tutulamaz. Failin neticeden sorumlu tutulabilmesinin temelini, fiille netice arasındaki sebep-sonuç ilişkisini ifade eden nedensellik bağı oluşturmaktadır. Nedensellik bağı, fail ve icra ettiği fiil ile gerçekleşen netice arasındaki objektif ilişkiyi tesis etmektedir. Bu nedenle, nedensellik bağı tamamen *doğal bir olay* olarak karşımıza çıkmaktadır.

Neticeli suçlarda, neticenin failin hareketinin sonucu olarak meydana gelmesi, failin ceza sorumluluğu bakımından zorunlu bir unsurdur. Hayatın doğal akışı, tecrübelerimiz ve mantık kurallarına göre çoğu olayda nedensellik bağının tespiti sorun oluşturmamaktadır. Örneğin, silahla yapılan atış sonucu bir kişinin ölmesi durumunda, failin fiiliyle ölüm neticesi arasında nedensellik bağının tespiti bir sorun oluşturmamaktadır. Bunun gibi, neticenin tek bir sebebinin olduğu durumlarda, nedensellik bağının belirlenmesi zorluk taşımaz. Ancak, meydana gelen *neticenin birden fazla nedeninin bulunması durumunda (nedenlerin çokluğu) nedensellik bağının tespiti sorun* olabilir.

Buna göre, fiilin faile isnadiyeti için nedensellik bağının varlığı her durumda yeterli olmamaktadır. Özellikle failin fiilinin yanında neticeye etkili başka sebeplerin ortaya çıkması durumunda, neticeden failin sorumluluğu ayrıca değerlendirilmelidir. Bu nedenle failin fiili ile netice arasında nedensellik bağı bulunmasına rağmen, *neticenin faile objektif olarak isnadiyetinin mümkün olup olmadığı* araştırılmalıdır. Diğer bir ifadeyle failin sorumluluğu için nedensellik bağının tespit edilmesi yeterli olmayıp, meydana gelen neticenin faile objektif olarak isnat edilebilir nitelikte olup olmadığı konusunda hukuki bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Neticenin faile objektif isnadiyeti için netice failin hâkimiyeti altında olmalı ve onun bir eseri olarak ortaya çıkmalıdır. Dolayısıyla tipik netice fail tarafından meydana getirilen riskin neticeye dönüşmesi suretiyle meydana gelmelidir. Örneğin boğulması amacıyla suya atılan kişinin başını köprü direğine çarparak ölmesi durumunda nedenselliğin akışı ve netice yönünden objektif isnadiyet söz konusu olacaktır. Ancak netice failin oluşturduğu risk dışında başka bir risk nedeniyle gerçekleşmişse, faile objektif olarak isnat edilemez. Buna göre, fail önemli bir tehlike oluştursa da, hayatın olağan akışı ve genel hayat tecrübelerine göre neticenin beklenebilir olmadığı durumlarda, fail neticeden sorumlu tutulamayacaktır. Örneğin dikkatsiz ve özensiz araç kullanan kişinin çarpması sonucu yaralanan kişinin hastanede çıkan yangın sonucu ölmesi durumunda, yaralanma ve ölüm arasında doğal olarak bir nedensellik bağı olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak yapılacak normatif değerlendirme sonucunda, yangının failin meydana getirdiği risk ilişkisini ortadan kaldırması nedeniyle, ölüm neticesinin objektif olarak faile isnadiyeti mümkün olmadığından, fail taksirle öldürmeden değil, taksirle yaralamadan sorumlu tutulmalıdır.

dikkat

Fiilin objektif olarak faile isnat edilemeyeceği, yani hayatın olağan akışı ve genel hayat tecrübelerine göre neticenin beklenebilir olmadığı durumlarda, fail neticeden sorumlu tutulamayacaktır.

Yaşamla İlişkilendir

Yar. 19. CD., E. 2015/36080, K. 2017/7049, T. 20.09.2017

Bilindiği üzere, failin iradesi kasten işlenen suçlarda neticeye, taksirli suçlarda ise harekete yöneliktir. Gerek kanun tarafından konulan, gerekse ortak deneyimler ürünü olan kurallara iradi olarak riayetsizlik suretiyle dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranıldığı takdirde, bir takım zararlı neticelerin doğabileceği öngörülebiliyorsa taksir söz konusu olacaktır. Yapılan hareketin neticesi ortak tecrübeye göre öngörülemiyorsa ve hukuken de böyle bir yükümlülük getirilmemişse, taksirli hareketten söz edilemeyecek, "kaza" ya da "tesadüf" olarak adlandırılan bu hâl sebebiyle cezai sorumluluk gündeme gelmeyecektir.

Diğer bir anlatımla; taksirle işlenen suçlarda icrai ya da ihmali hareketin iradi olması ve meydana gelen neticenin öngörülebilir olması gerekmekte olup, iradi bir davranış bulunmadığı takdirde taksirden bahsedilemeyeceği gibi, öngörülemeyecek bir sonucun gerçekleşmesi hâlinde de kaza ya da tesadüf söz konusu olacağından, failin taksirli suçtan sorumluluğuna gidilemeyecektir. Öngörülebilme, belirli niteliklere sahip olan failin gerçekleştireceği hareketinin zararlı neticelerini tahmin edebilmesi imkânı olarak açıklanabilecek olup, öngörülebilme imkânsız ise, kaza ve tesadüf söz konusu olacaktır.

Taksirle işlenen suçlarda "neticenin öngörülebilirliği" şartı ile ilgili olarak Ceza Genel Kurulunun 12.10.2004 gün ve 163-194 Sayılı Kararı'nda; "Neticenin istenmemiş olması (iradi olmaması), taksirin önemli bir özelliğini oluşturmakta ve onu kasttan ayırmaktadır. Yine, neticenin öngörülebilir olması, taksirin başlıca şartını hatta sınırını oluşturur. Netice öngörülebilir değilse, bu gibi neticeleri doğurabilecek hareketlerde bulunmaktan çekinmesi kimseden doğal olarak istenemeyeceği için, ortada kusurluluk kalmaz ve artık bir kaza veya tesadüfün bulunduğundan söz edilir"; 11.5.2004 gün ve 97-115 Sayılı Kararı'nda da; "Neticenin öngörülebilmesi (tahmin edilebilmesi) ise failin hareketlerinin sonuçlarını tahmin edebilme yeteneğini ifade eder. Bu bakımdan failce neticenin öngörülebilir olup olmadığının belirlenmesi bakımından failin yaş, görgü, meslek vs. gibi niteliklerinin nazara alınmasını zorunlu kılar. Zira öngörülebilmenin imkânsız olması durumunda taksirden değil, kaza ve tesadüflerden söz edilebilir."

Somut olayımızda sevk ve idaresindeki araç ile orman alanında seyir hâlinde iken toprak kütleye çarpan sanığın, aracın alev alması sonucu yangının ormanlık alana sıçrayarak ormanlık alanın yanması şeklinde gelişen olayda; yeterli dikkat ve özeni göstermeden sevk ve idaresindeki aracın devrilmesine neden olan sanığın, aracın devrilebileceğini ve bunun sonucunda zararlı bazı sonuçların doğabileceğini öngörmesi gerekirken, aracın yanması sonucunda alevlerin ormanlık alana sıçrayarak ağaçların yanması şeklinde gerçekleşen neticeyi öngörmesinin mümkün olmadığı gibi, böyle bir neticenin öngörülmesi de mümkün değildir. Zira meydana gelen neticenin, insanın hükmedebileceği alanın dışında kaldığı hususunda herhangi bir duraksama bulunmamaktadır. Hükmedilebilirlik, neticenin önemli oranda sevk ve idare edilebilirliği anlamına gelir. Bu itibarla fail hukuken önemli bir tehlike oluştursa bile, şayet tamamen atipik bir netice söz konusu ise, yani olayın gelişimi hayatın olağan akışının ve genel hayat tecrübelerinin tamamen dışında olması sebebiyle netice kimse tarafından beklenebilir değilse, netice faile yüklenemez. Çünkü netice artık failin bir eseri değil, aksine tesadüfün bir sonucudur. Aracın devrilmesi sonucunda yanmasının ve ayrıca çıkan yangının ormana sirayet etmesinin, günlük hayat tecrübelerine göre beklenen bir sonuç olmadığı, tartışmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Aksine düşünce; hukuk sistemimizde hukuken önemli bir tehlikenin bulunmadığı hâllerde kabul edilmeyen objektif isnadiyet teorisinin kabulü anlamına gelir ki böyle bir kabulün, ceza hukukunun vazgeçilmez ilkelerinden olan kanunilik ve hakkaniyet ilkelerine aykırı olacağı gibi yerleşik içtihatlara da aykırı olacağı açıktır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında; aracın devrilmesi sonucundan çıkan yangının ormana sirayet ederek ağaçlık alanın yanması ile sonuçlanan olayda, neticenin sanık tarafından öngörülmediği gibi öngörülebilir nitelikte de olmaması sebebiyle, unsurları bakımından oluşmayan suçtan dolayı sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken, meydana gelen neticenin öngörülmesi gerektiği bilgisine nasıl ulaşıldığı karar yerinde denetime olanak sağlayacak şekilde açıklanmadan yazılı şekilde mahkûmiyet kararı verilmesi, kanuna aykırıdır.

Suçun Nitelikli Unsurları (Halleri)

Türk Ceza Kanunu'nun özel kısmında düzenlenen suç tiplerine bakıldığında, öncelikle suçların temel (basit) şeklinin tanımlandığı görülür. Suçun temel şekli, haksızlığın oluşması için varlığı zorunlu olan temel unsurlardan oluşmaktadır. Örneğin TCK'nın 86. maddesinin birinci fıkrasına göre, kasten yaralama suçunun temel şekli "başkasının vücuduna acı vermekle veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olmakla" oluşmaktadır. Ancak TCK'daki suç tiplerinin büyük çoğunluğunda suçun temel şekli yanında *cezanın artırılmasını veya indirilmesini gerektiren* durumlara da yer vermiştir. *Suçun temel şekline ilave edilen ve cezanın artırılması veya indirilmesini gerektiren bu durumlar, suçun nitelikli unsurları* şeklinde tanımlanmaktadır. Suçun nitelikli unsurları, suçun varlığı için bulunmaları zorunlu olan kurucu unsurlara eklenen, yokluğu hâlinde suçun varlığını etkilemeyen, suçu daha ağır veya daha hafif yaparak cezayı artıran veya azaltan sebeplerdir. Örneğin 86. maddenin üçüncü fıkrasında kasten yaralama suçunun "silahla" işlenmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılacağı düzenlenerek, bu suç yönünden silahla işlenme suçun nitelikli bir unsuru olarak kabul edilmiştir.

TCK'da suçun nitelikli unsurlarının çok farklı nedenlere dayanılarak düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Bu nitelikli unsurlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Fiilin işleniş tarzından veya kullanılan araçtan kaynaklanan nitelikli unsurlar: Kasten öldürme suçunun "canavarca hisle veya eziyet çektirerek" veya "yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle" işlenmesi, kasten öldürme suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 82/1-b-c).
- Fiilin işlendiği yer veya zamandan kaynaklanan nitelikli unsurlar: Konut dokunulmazlığını ihlal suçunun "gece vakti" işlenmesi (TCK md. 116/4) veya hırsızlık suçunun "bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında" işlenmesi (TCK md. 142/2-h), bu suçların temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir.
- Failin sıfatından kaynaklanan nitelikli unsurlar: Kasten yaralama suçunun "kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle" işlenmesi, kasten yaralama suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 86/3-d).
- Mağdurun sıfatından kaynaklanan nitelikli unsurlar: Kasten öldürme suçunun "çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı", "gebe olduğu bilinen kadına karşı" veya "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle" işlenmesi, kasten öldürme suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 82/1-e-f-g).
- Fail ve mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan nitelikli unsurlar: Kasten öldürme suçunun "üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı" işlenmesi kasten öldürme suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 82/1-d).
- Suçun konusundan kaynaklanan nitelikli unsurlar: Mala zarar verme suçunun "kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya hakkında" işlenmesi, mala zarar verme suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 152/1-a).
- Fiilin işlenişiyle güdülen amaç ve saikten kaynaklanan nitelikli unsurlar: Kasten öldürme suçunun "kan gütme saikiyle" veya "töre saikiyle" işlenmesi, kasten öldürme suçunun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK md. 82/1-j-k).

Öğrenme Çıktısı

2 Tipiklik, fail, fiil, mağdur, suçun konusu, nedensellik bağı, netice ve objektif isnadiyet terimlerini ayırt edebilme

Araştır 2

Suçun konusu, suçun mağduru ve suçla korunan hukuki değer kavramlarını ve farklılıklarını kısaca açıklayınız.

İlişkilendir

Ceza hukukuna göre fail ve fiil kavramlarını ilişkilendiriniz.

Anlat/Paylaş

Somut ve soyut tehlike suçları arasındaki farklılıkları kısaca açıklayınız.

SUÇUN KANUNİ TARİFİNDE FİİLİN TANIMLANIŞINA GÖRE SUÇLARIN SINIFLANDIRILMASI

Suçun kanuni tanımında fiilin tanımlanışına göre suçlar *tek hareketli suçlar, çok hareketli suçlar, serbest hareketli suçlar, bağlı hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar, kesintisiz (mütemadi) suçlar ve icrai-ihmali suçlar* olarak sınıflandırılmaktadır.

Tek Hareketli Suçlar

Suçun kanuni tanımına göre, suçun meydana gelmesi için *tek hareketin yeterli olduğu suçlara* tek hareketli suçlar adı verilmektedir. Kasten öldürme, hırsızlık gibi suçlar tek hareketten oluştuğu için bu sınıf içinde kabul edilmektedir. Ancak burada *hareketin tekliği veya çokluğu doğal anlamda değil hukuki anlamda anlaşılmalıdır*. Doğal anlamda hareketin tek olduğu hallerde, hukuki bakımdan da hareket her zaman tektir. Ancak bazı durumlarda, *doğal anlamda birden fazla hareket bulunmasına rağmen, hukuki anlamda tek hareketin bulunduğu kabul edilmektedir*. Buna göre, bir olayın dışarıdan bakıldığında ayrılabilir parçalarının çokluğuna rağmen, şayet çeşitli hareketler tek iradi karara dayanıyorsa, tekrarlanan veya birbirini izleyen doğal anlamda birden fazla hareket bulunuyorsa, zaman ve yer bakımından tarafsız bir gözlemcinin gözüyle bu hareketler tek olarak nitelendirilebilecek kadar birbirleriyle dar bir bağlantı içinde bulunuyorsa, bunlar tek hareketi oluştururlar. Dolayısıyla, kasten öldürme veya yaralama suçları birden fazla bıçak darbesi veya birden fazla yumruk darbesi gibi doğal anlamda birden fazla hareketle işlenmesine rağmen, bu birden fazla hareket hukuki anlamda tek hareket kabul edilmektedir.

dikkat

Hareketin tekliği belirlenirken, hareket sayısı doğal anlamda değil hukuki anlamda değerlendirilmelidir.

Çok (Birden Fazla) Hareketli Suçlar

Suçun kanuni tanımında tek harekete değil *birden fazla harekete yer verilen* ve suçun oluşması için bu *hareketlerin tamamının yapılmasının zorunlu olduğu* suçlara çok hareketli suçlar adı verilmektedir. Hareketlerden sadece birinin yapılması durumunda suç oluşmayacaktır. Örneğin yağma suçunun oluşabilmesi için cebir veya tehditle birlikte hırsızlık fiilinin işlenmesi gerekmektedir. Dolandırıcılık suçunun gerçekleşmesi için hile teşkil eden davranışlarla birlikte bir yarar sağlanması gerekmektedir. Özel belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için failin hem sahte özel bir belge düzenlemesi hem de bu belgeyi kullanması gerekmektedir.

Serbest Hareketli Suçlar

Suçun kanuni tanımında suçu oluşturan *hareketin nasıl olması gerektiği konusunda bir belirleme yapılmayan* suçlara serbest hareketli suçlar adı verilmektedir. Örneğin kasten öldürme suçunun nasıl işleneceği konusunda kanunda özelleştirme yapılmadığından, bu suçun tabancayla, bıçakla, boğarak, yakarak, yüksek bir yerden atarak veya elektrik vererek işlenmesi mümkündür.

Bağlı Hareketli Suçlar

Suçun hareket şeklinin, tipte belirtilmiş ve suç tipinde o suçu oluşturan hareketlerin somutlaştırılmış olması ve *suçun ancak kanunda gösterilen hareketlerle işlenebilmesi,* bu hareket dışında bir hareketle suçun işlenememesi hâlinde bağlı hareketli suç ortaya çıkmaktadır. Cebir ve tehditle bir malın alınması şeklinde gerçekleşen yağma suçunun kanuni tanımında, hangi tür hareketlerle suçun icra edilebileceği belirtilmiş olduğundan ve bu hareket dışında örneğin hileyle suçun işlenmesi mümkün olmadığından, yağma suçu *bağlı hareketli bir suç* olarak düzenlenmiştir. Ayrıca aşağıda açıklanacağı üzere seçimlik hareketli suçlar, kanunda sayılan hareketlerin dışında bir hareketle işlenemeyeceğinden, aynı zamanda genellikle bağlı hareketli suçlardır.

Seçimlik Hareketli Suçlar

Suçun kanuni tanımında suçun icrası için *birden fazla alternatif harekete yer verilen ve bu hareketlerden bir veya birkaçının gerçekleşmesiyle suçun işlendiği* suçlara seçimlik hareketli suçlar adı verilmektedir. TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen "suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi" suçunun kanuni tanımına göre "bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyayı veya diğer malvarlığı değerini, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, *satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişinin*" cezalandırılacağı düzenlenerek seçimlik hareketli suç oluşturulmuştur. Kişinin suçtan elde edilen eşya bakımından, satma, devretme, satın alma veya kabul etme şeklindeki alternatif hareketlerden birini gerçekleştirmesi durumunda suç oluşacaktır. Buna göre, birden fazla alternatif hareketle işlenebilen "seçimlik hareketli suçlarda" suçun oluşması için seçimlik hareketlerden herhangi birinin gerçekleşmesi yeterlidir.

Türk Ceza Kanunu'nda suçların içtimaı başlığı altında düzenlenmemiş olsa da, seçimlik hareketli suçlarda, suçun kanuni tanımında birden fazla hareket ortak bir değerlendirmeye tabi tutulmak suretiyle *tek bir fiil şeklinde birbirine bağlandığından, tipik fiil tekliği* söz konusu olmaktadır. Buna göre, birden fazla seçimlik hareketin işlenmesi durumunda gerçek anlamda birden fazla suç oluşmamakta, kanun hükmü hareket sayısınca değil bir kez ihlal edilmiş sayılmaktadır. Seçimlik hareketli suçlarda, doğal anlamda hareket çok olmasına rağmen, hukuki anlamda tek tipik hareketin varlığı kabul edilmektedir. Buna göre, *seçimlik hareketlerden birkaçının veya hepsinin gerçekleşmesi hâlinde dahi suç bir defa işlenmiş kabul edilecektir*. Bu durumda zincirleme suç kuralları da uygulanmadan, faile tek ceza verilecektir.

Öte yandan, yapılan hareketlerin seçimlik hareketli suç olarak kabul edilebilmesi için, seçimlik hareketler sırasında *suçun konusu değişmemelidir.* Suçun konusunun değişmesi, suçun konusunun farklı kişiler olması veya farklı kişilere ait olması, yani suçun mağdurlarının farklı olması anlamına gelmektedir. Buna göre, seçimlik hareketlerin tek bir suç sayılarak, tek bir ceza verilebilmesi için *suçun mağdurunun aynı kişi olması gerekmektedir. Suçun konusunun (veya mağdurunun) değişmiş olması durumunda artık seçimlik hareketli suçtan söz edilemeyecek ve tek ceza da verilemeyecektir*.

Kesintisiz (Mütemadi) Suçlar

Kesintisiz suç, suçun kanuni tanımında gösterilen *fiilin icrasının devam ettiği ve fiilin devamına bağlı olarak ihlalin de devam ettiği suçlardır*. Örneğin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu (TCK md. 109), suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu (TCK md. 220) ve uyuşturucu madde bulundurma suçu (TCK md. 191/1) mütemadi suçlardır.

Kesintisiz suçlarla ilgili olarak *suçun tamamlanması ve bitmesi kavramları* kullanılmaktadır. Buna göre suçun tamamlanması, zorunlu olarak onun sona ermesini gerektirmemektedir. Dolayısıyla, kesintisiz suçlar, tipiklikteki hareketin yapılmasıyla tamamlanmakta, ancak suç temadinin sona erdiği anda bitmektedir. Diğer bir ifadeyle kesintisiz suçlarda, hukuka aykırı durumun meydana getirilmesiyle birlikte suç tamamlanmakta, hukuka aykırı durumun kalkmasıyla birlikte de bitmektedir. Buna göre, devamlı bir şekilde yenilenen kesintisiz suç esasen hukuka aykırı durumun gerçekleşmesiyle "tamamlanmakta" ve bu durumun ortadan kaldırılmasıyla "bitmektedir". Dolayısıyla kesintisiz suçlarda suçun *tamamlanması ve bitmesi farklı zamanlarda* gerçekleşebilmektedir. Kesintisiz suçlarda uygulanacak ceza normu ve zamanaşımı süresinin başlama anı, temadinin sona erdiği, yani suçun bittiği ana göre belirlenecektir. Yine bu suçlarda temadi devam ettiği sürece azmettirme dışındaki iştirak şekilleri mümkün olup, yetkili mahkeme temadinin bittiği yere göre belirlenecektir.

dikkat

Kesintisiz suçlarda suçun tamamlandığı ve bittiği an farklıdır.

İcrai - İhmali Suçlar

Bir hukuki değerin ihlali, tecavüz teşkil eden bir hareketin yapılması (icrai hareket) veya hukuki değeri koruyan hareketin yapılmaması (ihmali hareket) şeklinde iki farklı biçimde karşımıza çıkabilir. Birinci durumda kişi sürecin harekete geçirilmesi suretiyle, el kol hareketi, kafa sallamak, tekme atmak, söz söylemek gibi aktif bir davranış gerçekleştirmekte; ikinci durumda hukuksal olarak kişiden beklenen hareket gerçekleştirilmemekte, süreç akışına bırakılmak suretiyle pasif bir davranış gerçekleştirmektedir.

Ceza normları emir veya yasak şeklinde düzenlenmektedir. Buna göre yapılması emredilen bir şeyin yapılmaması ihmali; yapılması yasaklanan bir şeyin yapılması icrai bir hareket şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Öldürme, yaralama, yağma, mala zarar verme gibi suçlarda olduğu gibi, TCK'da yer alan suçların büyük bölümü yasak norm, yani icrai bir hareketle işlenebilecek suçlar olarak düzenlenmiştir. Ancak, her ne kadar suç tanımları suçun icrai bir hareketle işlenebileceği şeklinde düzenlenmiş olsa da, *kural olarak ihmali bir hareketle de suçların işlenebilmesine bir engel bulunmamaktadır.* Diğer bir ifadeyle yasak norm şeklinde düzenlenen ve kural olarak icrai bir hareketle işlenebilecek suçlar, kural olarak ihmali bir hareketle de işlenebilecektir. Örneğin TCK'nın 81. maddesinde serbest hareketli bir suç olarak düzenlenen kasten öldürme suçu, suçun kanuni tanımı gereği, "başkasını öldürmeyeceksin" şeklinde yasak olarak ortaya çıkan bir norm olduğundan, sadece icrai olarak işlenebilecek bir suç olarak görülse de, bu suçun ihmali olarak işlenmesi de mümkündür. Fail öldürmek istediği kişiyi tabancayla öldürebileceği gibi, bir odaya kilitlemek suretiyle aç bırakarak da öldürebilir. Kasten öldürme suçunun işlenmesi bakımından iki hareket arasında fark bulunmamaktadır. Buna göre, *serbest hareketli suçlarda kişi suçu icrai tarzda bir hareketle işleyebileceği gibi, ihmali tarzda bir hareketle de işleyebilmektedir*. Yine çok hareketli suç niteliğinde olan dolandırıcılık suçunda hile, icrai davranışla gerçekleştirilebileceği gibi ihmali davranışla da gerçekleştirilebilir. Ancak, "imal etmek", "almak" veya "satmak" şeklinde sadece icrai nitelikte bağlı bir hareketle işlenebileceği düzenlenen suçlar bakımından, suçun ihmali hareketle işlenmesi mümkün olmayacaktır.

Öte yandan, yukarıda açıklandığı üzere ihmali davranışla serbest hareketli suçların işlenebilmesi dışında, TCK bazı suç tanımlarında *suçun ihmali davranışla işlenebileceğini açıkça düzenlemiştir.* Bu düzenlemelere göre, ihmali suçlar kanunda yer alan hareket yükümlülüğüne rağmen kanunun öngördüğü hareketi yapmamak suretiyle veya hukuksal olarak bir neticeyi önlemekle yükümlü kılınan kimsenin neticeyi önlemesi mümkün olduğu hâlde neticeyi önlememesi suretiyle işlenmektedir. Bu noktada ihmali suçlar, *gerçek ihmali suçlar (saf ihmali suçlar) ve görünüşte ihmali suçlar (gerçek olmayan ihmali suçlar-garantörsel ihmali suçlar)* şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Hukuk kuralları emir veya yasak normları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Emir kuralları belli bir hareketin yapılmasını, olumlu bir davranışta bulunulmasını öngörür. Emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden olumsuz davranış *gerçek ihmali suçu* oluşturmaktadır. Buna göre gerçek ihmali suçlar, bir kişinin belli bir şekilde hareket etmesi amacıyla bir ceza normunda öngörülen *emir kuralına aykırılığı* ifade etmektedir. Dolayısıyla, kanunun kişiden beklediğinin yapılmamış olması, yani kanunun emrine itaat edilmemesi ihmali suça neden olmaktadır. Bu nedenle bu suçlar, *icrai davranışta bulunma yükümlülüğünün salt yerine getirilmemesinin kanunda suç olarak tarif edildiği durumlarda* karşımıza çıkmakta ve kişi bu yükümlülüğü yerine getirmediği için cezalandırılmaktadır. Bu tür suçlarda fail kanunda belirtilen bir ihmali hareketi yapmakla suç işlemektedir ve bunun için özel bir yükümlülük altında (garantör) olması gerekmemektedir. Bu nedenle gerçek ihmali suçların faili, suç tipinde ayrı bir vasıflandırmaya gidilmedikçe herkes olabilecektir. Örneğin yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçunun düzenlendiği TCK'nın 98. maddesinin birinci fıkrasına göre, yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye, hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, cezalandırılmaktadır. Burada kişinin yardım etme ve ilgili makamlara bildirme şeklindeki emredici

hükme rağmen, bu yükümlülüğü yerine getirmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Yine TCK'nın 178. maddesinde düzenlenen "işaret ve engel koymama" suçuna göre, herkesin gelip geçtiği yerlerde yapılmakta olan işlerden veya bırakılan eşyadan doğan tehlikeyi önlemek için gerekli işaret veya engelleri koymamak suç olarak tanımlanmıştır.

Görünüşte ihmali suçlar ise, kural olarak icrai bir davranışla işlenen suçun, kişinin *belli bir neticenin gerçekleşmesini önlemek hususunda özel bir yükümlülük altında (garantör) olmasına* rağmen, kendisinden beklenen icrai davranışı gerçekleştirmemesi veya ihmali davranışla neticenin oluşumunu engellememesi nedeniyle işlenmiş olmasıdır. Buna göre görünüşte ihmali suçlar, aynı zamanda özgü suç niteliğindedir. Bu suçlarda failin neticeyi önleme konusunda hukuksal yükümlülük altında bulunması zorunludur. Salt neticeyi fiilen önleme imkânının bulunması veya ahlaki bir yükümlülük, ceza sorumluluğu için yeterli değildir. Dolayısıyla bu suçlar, herkes tarafından işlenememekte, ancak hukuken *icrai davranışta bulunma yükümlülüğü altında olan bir garantör tarafından işlenebildiğinden,* bu suçlar aynı zamanda *özgü suç* niteliğindedir. Bu durumda özel yükümlülük altında olan failin icrai bir hareketi söz konusu değilse de, fail neticenin meydana gelmesini istediğinden hareketsiz kalmakta ve suçun kanuni tanımında yer alan netice, failin ihmali nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Buna göre, görünüşte ihmali suçlarda, belli bir neticenin gerçekleşmesini önlemek hususunda özel bir yükümlülük altında olan failin, bu neticenin gerçekleşmesine kendisi neden olmasa dahi, oluşumunu engellemediği için ihmali davranışla suç işlediği kabul edilmektedir. İcrai davranışta bulunma yükümlülüğü, koruma yükümlülüğü veya gözetim yükümlülüğü olarak ifade edilmektedir ve bunun *kanundan, taraflar arasındaki hukuki ilişkiden veya öngelen tehlikeli fiilden* kaynaklandığı kabul edilmektedir.

TCK görünüşte ihmali suçları yalnızca belirli suçlarla sınırlı tutmuştur. Buna göre, bu suç tipleri bakımından genel bir hüküm mevcut olmayıp, görünüşte ihmali suçlar da *kanunda özel bir hüküm olması durumunda* cezalandırılabilecektir. Kanunda açıkça gösterilen suçlar dışında bir suçun görünüşte ihmali suç olarak kabul edilmesine ve failin cezalandırılabilmesine imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle TCK'da düzenlenen görünüşte ihmali suçlar, kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçu (TCK md. 83), kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi suçu (TCK md. 88) ve ihmali davranışla işlenen işkence suçudur (TCK md. 94/5).

TCK'nın 83. maddesinde yer alan "kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi" suçu görünüşte ihmali bir suç olarak düzenlenmiştir. Maddeye göre, kişinin *yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi* için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir. İhmali ve icrai davranışın eşdeğer kabul edilebilmesi için, kişinin;

- Belli bir icrai davranışta bulunmak hususunda *kanuni düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğünün bulunması ya da,*
- *Önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının hayatı ile ilgili olarak tehlikeli bir durum oluşturması,* gerekmektedir.

Söz konusu düzenlemeye göre bir kişinin ihmali davranışı nedeniyle kasten öldürme suçundan sorumlu tutulabilmesi için, kişinin, Medeni Kanun'un (md. 185) çocuklar bakımından annebabaya veya Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun (md. 1) bireyin korunması bakımından polise ya da yangın sırasında insanların can ve mal güvenliğini koruma bakımından itfaiye erine verdiği gibi *kanuni düzenlemelerden* kaynaklanan bir yükümlülüğü bulunmalıdır. Yine bir *sözleşme nedeniyle* cankurtaran, çocuk bakıcısı gibi kişilere verilen "koruma yükümlülüğü" de ihmali davranıştan kişinin sorumlu tutulması için yeterli görülmüştür. Ayrıca motosikletli kişinin, yola fırlayan yayaya çarpmamak için yoldan çıkarak yaralanması durumunda, bu yaya *kendi davranışıyla başkasının hayatını tehlikeli bir duruma soktuğundan* ihmal suretiyle öldürmeden sorumlu olacaktır. Ancak kişinin imkânlar ölçüsünde neticenin meydana gelmemesi için gayret göstermesine rağmen, neticenin gerçekleşmesi durumunda, kişi bu neticeden sorumlu tutulmayacaktır.

Yaşamla İlişkilendir

Yar. 12. CD., E. 2016/3435, K. 2017/10707, T. 21.12.2017

Olay gecesi saat 20.30-21.00 sıralarında sürücü belgesi bulunmayan sanığın sevk ve idaresindeki 1996 model beyaz renkli kamyonet ile aydınlatmanın bulunmadığı, bir bölümünde yol genişletme çalışması olması sebebiyle iki yönlü işleyen, çıkış eğimli, meskun mahal dışı ve hız sınırı 50 km olan devlet yolunda seyirle olay yerine geldiğinde, sanığın seyrine göre yolun solundan yola girip karşıdan karşıya geçmekte olan ve üzerinde siyah mont bulunan öleni fark etmesine rağmen, aracını durduramayarak aracının sağ ön tampon ve farı ile ölene sağ şeritte çarpması sonucu ölenin 24 metre ileri fırladığı, sanığın ise durmadan olay yerinden ayrıldığı, araca ait sağ şeritte 11.8 metre sol ön teker lastik fren izi ile olay yerinden 500 metre önce soldan daralan kaplama yol ve 50 km hız sınırı levhalarının, çarpma noktasından 36 metre ileride sollama yasağı levhasının, kaza noktasından 200 metre ileride 4 yönlü kavşağın, olay yeri petrol istasyonu önünde ana yol-tali yol kavşağı ve sollama yasağı levhalarının bulunduğu, ertesi gün sabah olay yerindeki petrol yakınında yol kenarında ölü bir şahsın bulunduğunun 155'e ihbar edilmesi üzerine olay yerine gidilmesi ile çarpan araca ait olay yerine dağılan araç parçaları bulunarak yapılan araştırmalarda olay yerinde bulunan araç parçalarından çarpan aracın marka ve modeli hakkında bilgi edinilip olaya konu ilçe ile civar ilçelerin sanayi sitelerinde yapılan araştırmalar sonucu, sanığın, temyize gelmeyen diğer sanıklar ... ve ...'ın yardımları ile tamirci şahıslar temin ederek aracının kırık olan farını, tamponunu ve panjurunu değiştirtip tamir ettirdiği, kolluk görevlileri tarafından ilk olarak aracı tamir eden şahıslara, bu şahısların beyanları ile de sanığa ulaşıldığında sanığın tutanaklara yansıyan ilk beyanlarına göre; olay gecesi saat 20.30-21.00 sıralarında aracı ile rahatsızlanan yengesini hastaneye götürdüğü sırada, birden yol çizgisi ile sağ stabilize yolun tam ortasında genç bir şahsı fark ettiği, frene basmasına rağmen duramayarak bu şahsa çarptığı, olay yerinde hiç durmadan araçla seyrine devam ettiği anlaşılmış; sanığın aracının arızalı olan parçaları çuvallar içerisinde sanığın evinde ele geçirilmiş; araç üzerinde yapılan teknik incelemede; aracın arka frenlerinin her ikisinde de %40-%45 aralığında sapma olduğu tespit edilmiş; yine sanık hakkındaki adli raporlar incelendiğinde, sanığın görme düzeyleri itibariyle gece ve gündüz araç sevk ve idare etmesinin mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

Sanık beyanlarına göre kazanın akşam saat 20.30-21.00 arasında meydana geldiği, ölenin ise ertesi gün sabah saat 07.00 sıralarında olay yerinde ölü olarak bulunduğu, akabinde saat 08.50 de hastaneye getirilerek ölü muayene işlemine başlanıp, saat 10.15 te düzenlenen ölü muayene tutanağında ölümün ölü muayenesinin yapıldığı saatten 5 ila 7 saat önceki bir zaman diliminde gerçekleştiğinin belirtildiği, sanığın soruşturma aşamasında alınan ilk beyanları ve aracındaki tanıkların yine soruşturma aşamasında alınan ilk beyanları ile sabit olduğu üzere çarpma sonrası olay yerinde durmadan ayrıldığı, olay yerinin meskûn mahal dışı olması, krokilere göre etrafında ekili tarlalar ile benzin istasyonlarının bulunması, olay saati gece olup olay yerinde aydınlatmanın bulunmaması hususları hep birlikte değerlendirildiğinde, sanığın bir şahsa çarptığını bildiği, olay yerinde durup çarptığı kişiyi kontrol edip sağlık görevlilerini olay yerine çağırması ve kolluk görevlilerine haber vermesi durumunda ölenin hayatını kurtarma olanağı bulunmasına rağmen, olay yerinden hiç durmadan ayrıldığı, önceden gerçekleştirdiği bu davranışın başkasının hayatı için bir

tehlike oluşturduğu ve bu fiilden kaynaklanan neticeyi önleme yükümlülüğü doğduğu hâlde, hareketsiz kalıp kimseye haber vermeyerek olay yerinden ayrılıp, bu imkânı kullanmadığı anlaşılmakla, ölüm saatinin net olarak belirlenmesi bakımından Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu'ndan rapor alınması suretiyle sanığın eyleminin TCK'nın 83. maddesinde belirtilen suçu oluşturup oluşturmadığının belirlenmesinde zorunluluk bulunması sebebiyle, bu suçla ilgili delilleri tartışma ve davaya bakma görevinin 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 12. maddesi uyarınca ağır ceza mahkemesinin görevine girdiği ve görevsizlik kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması, kanuna aykırıdır.

Öğrenme Çıktısı

3 Suçun kanuni tarifinde fiilin tanımlanışına göre suçların sınıflandırmasını yapabilme

Araştır 3

Gerçek ve gerçek olmayan ihmali suçlar arasındaki farkı açıklayınız.

İlişkilendir

İcrai ve ihmali suç kavramlarını ilişkilendiriniz.

Anlat/Paylaş

Neticenin hangi durumda suçun maddi unsuru olacağını açıklayınız.

1 Suç ve tipiklik kavramlarının ne olduğunu tanımlayabilme

Suç Teorisine Giriş ve Tipikliğin Maddi Unsurları

Suç adı verilen olgunun başlangıç noktasını *insan davranışı (fiil)* oluşturmaktadır. Ancak, ceza hukuku bakımından her fiil değil, suçun kanuni tanımına, yani tipe uygun olan fiil önem taşımaktadır. Öldürme, yaralama, hırsızlık veya dolandırıcılık gibi fiilin haksızlığına esas oluşturan ve cezalandırılabilir bir davranışı karakterize eden unsurlar *tipiklik* olarak ifade edilmektedir. Tipe uygunluk, *fiilin objektif (maddi) ve subjektif (manevi) özellikleri* bakımından değerlendirilmesini gerektirir.

2 Tipiklik, fail, fiil, mağdur, suçun konusu, nedensellik bağı, netice ve objektif isnadiyet terimlerini ayırt edebilme

Tipikliğin Maddi (Objektif) Unsurları

Tipikliğin maddi unsurları, fail ile fiil arasındaki manevi ilişkiden tamamen bağımsız olarak, fiilin dış görüntüsünü belirleyen ve maddi olarak ortaya çıkan durumlardır. Diğer bir ifadeyle, tipikliğin maddi unsurları, dış dünyaya yansıyan ve duyularla kavranabilen durum ve olguları içermektedir. Bu unsurlar *fail, mağdur, suçun konusu, fiil, netice, nedensellik bağı ve nitelikli unsurlardan* oluşmaktadır.

Suçun kanuni tanımında yer alan *fiili gerçekleştiren kişi,* fail olarak tanımlanmaktadır. Her suçun mutlaka bir faili, yani suç teşkil eden fiili işleyen bir kişisi vardır. Bu kişi ancak *gerçek bir kişi* olabilir. TCK'nın 20. maddesinin ikinci fıkrası ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin sonucu olarak, *tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu kabul etmemiş* ve tüzel kişinin organ ve temsilcisinin fiil ve tasarrufları dolayısıyla tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamayacağını düzenlemiştir.

Her suçun bir faili olduğu gibi, mutlaka bir de mağduru vardır. Mağduru bulunmayan bir suç olamaz. Mağdur, genel olarak, "işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış kişi", "kendisine karşı suç işlenen kimse" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla suçun maddi unsurlarından birisini oluşturan mağdur, *suçun konusunun ait olduğu veya suçla korunan hukuki değerin sahibi olan gerçek kişiyi* ifade etmektedir. Suçun mağduru ancak *gerçek bir kişi olabilir*. Tüzel kişiler mağdur olmayıp, bir suçun işlenmesi nedeniyle zarar görmüş olabilir. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda, toplumu oluşturan herkesin mağdur (geniş anlamda mağdur kavramı) olduğu kabul edilmektedir. Öldürme ve yaralama suçlarının mağdurları belli bir kişi iken (dar anlamda mağdur kavramı), suç işlemek amacıyla örgüt kurma, ihaleye fesat karıştırma, rüşvet suçlarının mağdurları toplumu oluşturan herkestir (geniş anlamda mağdur kavramı).

Suç teşkil eden her hareketin mutlaka bir konusu vardır. Suçun maddi unsurlarından birisini oluşturduğundan konusu bulunmayan bir suçun varlığından bahsetmek mümkün değildir. Suçun konusu, fiilin nesnesini oluşturan, *tipik davranışın üzerinde gerçekleştiği eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısı, bünyesidir.* Bu bağlamda, bir suçun konusu üzerindeki etkisi bakımından suçlar *zarar suçları ve tehlike suçları* olarak ikiye ayrılmaktadır. Tehlike suçları ise *soyut ve somut tehlike suçları* olarak ikiye ayrılmaktadır.

öğrenme çıktıları ve bölüm özeti

3 Suçun kanuni tarifinde fiilin tanımlanışına göre suçların sınıflandırmasını yapabilme

Suçun Kanuni Tarifinde Fiilin Tanımlanışına Göre Suçların Sınıflandırılması

Suçun maddi unsurunu oluşturan fiil, suçun kanuni tanımında yer almak zorundadır. *Suçun kanuni tanımında yer alan fiil, bizatihi haksızlık teşkil eden insan davranışını* ifade etmektedir. Ceza hukuku fail değil, fiil ceza hukuku olduğundan, icrai veya ihmali bir şekilde bir hareket dış dünyaya yansımadığı sürece, insanların düşünceleri, duyguları ve planları ceza hukuku bakımından bir önem taşımaz. *Fiilsiz suç olmaz kuralı* ceza hukukunun temel taşıdır ve bir suçun varlığının en önemli şartı fiilin varlığıdır. Suçun kanuni tanımında fiilin tanımlanışına göre suçlar *tek hareketli suçlar, çok hareketli suçlar, serbest hareketli suçlar, bağlı hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar, kesintisiz (mütemadi) suçlar ve icrai-ihmali suçlar* olarak sınıflandırılmaktadır.

Suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurlardan biri de neticedir. Netice, icrai veya ihmali biçimde gerçekleşen hareketin *dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir*. *Fiilin bir alt unsuru olmayan netice, suçun kanuni tanımında, yani suç tipinde yer alması durumunda dikkate alınacaktır.* Diğer bir ifadeyle, hareketin dış dünyada meydana getirdiği her değişiklik değil, yalnızca suçun kanuni tanımında *unsur olarak yer alan değişiklik* neticeyi ifade etmektedir. Suçun kanuni tanımında neticenin bulunup bulunmamasına göre suçlar *sırf (salt) hareket suçları ve neticeli suçlar* şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Neticeli suçlarda suçun tamamlanması için suçun kanuni tanımında yer alan neticenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Ancak bu suçlarda failin sorumluluğu için fiil ve neticenin varlığı yeterli olmayıp, *fiil ve netice arasında nedensellik bağının da kurulması gerekmektedir.* Failin fiilinin yanında neticeye etkili başka sebeplerin ortaya çıkması durumunda, neticeden failin sorumluluğu ayrıca değerlendirilmelidir. Bu nedenle failin fiili ile netice arasında nedensellik bağı bulunmasına rağmen, *neticenin faile objektif olarak isnadiyetinin mümkün olup olmadığı* araştırılmalıdır.

TCK'nın özel hükümler kısmında düzenlenen suç tiplerine bakıldığında, öncelikle suçların temel (basit) şeklinin tanımlandığı görülür. Suçun temel şekli haksızlığın oluşması için varlığı zorunlu olan temel unsurlardan oluşmaktadır. Ancak TCK'daki suç tiplerinin büyük çoğunluğunda suçun temel şekli yanında *cezanın artırılmasını veya indirilmesini gerektiren* durumlara da yer verilmiştir. *Suçun temel şekline ilave edilen ve cezanın artırılması ve indirilmesini gerektiren bu durumlar suçun nitelikli unsurları* şeklinde tanımlanmaktadır.

1 Suç kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

A. Suç, bir hukuki değeri ihlal eden ve haksızlık teşkil eden davranışlardır.
B. Suç, hukuka aykırı fiil niteliğindedir.
C. Her hukuka aykırı fiil, aynı zamanda suç niteliğindedir.
D. Ceza hukukunun "son çare" olma özelliğinden dolayı, bir hukuki değeri ihlal eden ve haksızlık teşkil eden her davranış suç olarak kabul edilmemektedir.
E. Bir fiilin suç sayılması için kanunda açıkça düzenlenmesi gerekmektedir.

2 Suçun unsurları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A. Suç sadece tipikliğin maddi unsurlarından oluşur.
B. Suç sadece tipikliğin manevi unsurlarından oluşur.
C. Suç tipikliğin maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte hukuka aykırılık unsurundan oluşur.
D. Hukuka aykırılık suçun unsurlardan biri değildir.
E. Suç tipikliğin maddi ve manevi unsurlarından oluşur.

3 Tipiklik kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

A. Fiilin haksızlığına esas oluşturan ve cezalandırılabilir bir davranışı karakterize eden unsurlar tipiklik olarak ifade edilmektedir.
B. Somut insan davranışının, normun çizdiği davranış modelinin bütün özelliklerini taşıması tipikliği oluşturmaktadır.
C. İşlenen fiilin, kanundaki soyut suç tanımına uygun olduğu tespit edilirse, fiilin tipik olduğu sonucuna varılacaktır.
D. Tipiklik fiilin cezalandırılması için bulunması gereken özelliklerin bütünüdür.
E. Tipikliği, bir yönetmelik maddesi de belirleyebilir.

4 Aşağıdakilerden hangisi suçun maddi unsurlarından biri **değildir?**

A. Hukuka aykırılık
B. Fail
C. Mağdur
D. Suçun konusu
E. Fiil

5 Fail ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

A. Her suçun mutlaka bir faili vardır.
B. Tüzel kişiler, suç faili olabilir.
C. Kanuni tipte herhangi bir kişi tarafından işlenebileceği belirtilen suçlara genel suçlar adı verilmektedir.
D. Fail bakımından özel sıfat veya niteliğin arandığı suçlara özgü suçlar adı verilmektedir.
E. Suç tipinin bizzat fail tarafından işlenebildiği suçlara, bizzat işlenebilen suçlar adı verilmektedir.

6 Suçun konusu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

A. Suç teşkil eden her hareketin mutlaka bir konusu vardır.
B. Suçun mağduru ile konusu aynı olabilse de, pek çok suçta suçun konusu ile mağduru farklıdır.
C. Suçun konusu ile suçun ihlal ettiği hukuki değer farklıdır.
D. Suçun konusu zarara uğramakta veya tehlikeye maruz kalmaktadır.
E. Her suçta suçun konusu mutlaka zarar görmektedir.

7 "Yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır." şeklindeki suçla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A. Hem zarar hem de tehlike suçudur.
B. Somut tehlike suçudur.
C. Soyut tehlike suçudur.
D. Zarar suçudur.
E. Zarar veya tehlike suçu değildir.

8 Aşağıdakilerden hangisi fiilin unsurlarından biri **değildir?**

A. İnsan tarafından yapılma
B. Karşı konulmaz bir kuvvetin etkisiyle yapılma
C. İradi olma
D. Belli bir amaca yönelik olma
E. İcrai veya ihmali biçimde dış dünyaya yansıma

neler öğrendik?

9 Seçimlik hareketli suç ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A. Suçun meydana gelmesi için tek hareketin yeterli olduğu suçlardır.
B. Suçun kanuni tanımında suçu oluşturan hareketin nasıl olması gerektiği konusunda bir belirleme yapılmayan suçlardır.
C. Suçun kanuni tanımında gösterilen fiilin icrasının devam ettiği ve fiilin devamına bağlı olarak ihlalin de devam ettiği suçlardır.
D. Seçimlik hareketlerden birkaçının veya hepsinin gerçekleşmesi halinde dahi suç bir defa işlenmiş kabul edilecektir.
E. Suçun ancak ihmali bir fiille işlenebildiği suçlardır.

10 İhmali suçlar ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

A. Suçlar kural olarak ihmali veya icrai biçimde işlenebilir.
B. İhmali suçlar, gerçek ihmali suçlar ve görünüşte ihmali suçlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır.
C. Emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden olumsuz davranış gerçek ihmali suçu oluşturmaktadır.
D. Gerçek ihmali suçlar, icrai davranışta bulunma yükümlülüğünün salt yerine getirilmemesinin kanunda suç olarak tarif edildiği durumlarda karşımıza çıkar.
E. Gerçek ihmali suçlar, neticeyi önleme konusunda hukuksal yükümlülük altında bulunan bir garantör tarafından işlenebilir.

1. C	Yanıtınız yanlış ise "Suç Kavramı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. C	Yanıtınız yanlış ise "Tipiklik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. E	Yanıtınız yanlış ise "Tipiklik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. A	Yanıtınız yanlış ise "Tipikliğin Maddi Unsurları" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. B	Yanıtınız yanlış ise "Fail" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. E	Yanıtınız yanlış ise "Suçun Konusu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. C	Yanıtınız yanlış ise "Zarar Suçu-Tehlike Suçu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. B	Yanıtınız yanlış ise "Fiil" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. D	Yanıtınız yanlış ise "Seçimlik Hareketli Suçlar" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. E	Yanıtınız yanlış ise "İhmali-İcrai Suçlar" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

2 Araştır Yanıt Anahtarı

Araştır 1

Ceza hukuku, üstlenmiş olduğu toplumsal yaşamı koruma görevini, toplumsal yaşamın ihlâl edildiği her durumda devreye girerek değil, *temel toplumsal değerlerin ihlâl edildiği durumlara müdahale ederek* yerine getirmektedir.

Araştır 2

İnsan öldürme gibi bazı suçlarda suçun mağduru ile konusu aynı olsa da, pek çok suçta *suçun konusu ile mağduru farklıdır*. Mala zarar verme suçunun mağduru malın sahibi iken, suçun konusu zarar verilen maldır. Kasten yaralama suçunda mağdur yaralanan kişi, suçun konusu yaralanan kişinin vücududur. Yine *suçun konusu ile suçun ihlal ettiği hukuki değer farklıdır.* Suç, toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali niteliğinde ve haksızlık içeren insan davranışlarıdır. Bu nedenle her hukuk kuralının temelinde bir değer bulunmaktadır. Bu değerler toplumsal düzenin devamı bakımından korunması zorunlu değerlerdir. Bu değerlere tecavüz eden kişi, işlediği fiille bu ideal değerleri tanımadığını ve ona karşı çıktığını göstermektedir. Buna göre, suçun hukuki konusu, yasak veya emir hükmü ve yaptırımla açıkça korunan *hak veya çıkarı* ifade etmektedir.

Araştır 3

Emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden olumsuz davranış *gerçek ihmali suçu* oluşturmaktadır. Buna göre gerçek ihmali suçlar, bir kişinin belli bir şekilde hareket etmesi amacıyla bir ceza normunda öngörülen bir *emir kuralına aykırılığı* ifade etmektedir. Dolayısıyla, kanunun kişiden beklediğinin yapılmamış olması, yani kanunun emrine itaat edilmemesi ihmali suça neden olmaktadır. Bu nedenle bu suçlar, *icrai davranışta bulunma yükümlülüğünün salt yerine getirilmemesinin kanunda suç olarak tarif edildiği durumlarda* karşımıza çıkmakta ve kişi bu yükümlülüğü yerine getirmediği için cezalandırılmaktadır. Bu tür suçlarda fail kanunda belirtilen bir ihmali hareketi yapmakla suç işlemektedir ve bunun için özel bir yükümlülük altında (garantör) olması gerekmemektedir. Bu nedenle gerçek ihmali suçların faili, suç tipinde ayrı bir vasıflandırmaya gidilmedikçe herkes olabilecektir. *Görünüşte ihmali suçlar* ise, kural olarak icrai bir davranışla işlenen suçun, kişinin *belli bir neticenin gerçekleşmesini önlemek hususunda özel bir yükümlülük altında (garantör) olmasına* rağmen, kendisinden beklenen icrai davranışı gerçekleştirmemesi veya ihmali davranışla neticenin oluşumunu engellememesi nedeniyle işlenmiş olmasıdır. Buna göre görünüşte ihmali suçlar, aynı zamanda özgü suç niteliğindedir. Bu suçlarda failin neticeyi önleme konusunda hukuksal yükümlülük altında bulunması zorunludur.

Kaynakça

Akbulut, B. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

Artuk, M. E., Gökcen, A., Alşahin, M. E. ve Çakır, K. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

Centel, N., Zafer, H. ve Çakmut, Ö. (2016). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 9. Baskı, Beta, İstanbul.

Demirbaş, T. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin, 12. Baskı, Ankara.

Hafızoğulları, Z.ve Özen, M. (2010). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, AS-A Yayıncılık, Ankara.

Hakeri, H. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler,* Adalet, Ankara, 2017.

İçel, K. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta, İstanbul.

Koca, M. ve Üzülmez, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin, 10. Baskı, Ankara.

Mahmutoğlu, F. S. ve Karadeniz S.(2017) Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta, İstanbul.

Özbek, V.Ö., Doğan, K., Bacaksız, P. ve Tepe, İ. (2018). T*ürk Ceza Hukuku Genel Hükümler,* 9. Baskı, Seçkin, Ankara.

Özgenç, İ. (2014). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin, 10. Bası, Ankara.

Öztürk, B. ve Erdem, M. R. (2018). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Seçkin, 18. Baskı, Ankara.

Zafer, H. (2011). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta, İstanbul.